

دانشگاه سبزوار

دانشکده جغرافیا و علوم محیطی
پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی
(گرایش ژئومورفولوژی در برنامه ریزی محیطی)

عنوان

پهنه بندی عوارض ژئومورفولوژیکی مؤثر بر اکوتوریسم کویر مزینان سبزوار با استفاده

از GIS

استاد راهنما

دکتر ابوالقاسم امیراحمدی

استاد مشاور

دکتر شهرام بهرامی

پژوهش و نگارش

هادی قرائی

پاییز ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به:

دو موجود مقدس

مادر عزیز و همسر مهربانم .

سپاسگذاری

سپاس به درگاه ایزد منان که با لطف خود به مخلوقاتش قدرت تفحص بخشید و راه ترقی را فراسوی آنان گشود. سپاس شایسته خداوندی است که موهبت بیکرانی به بنده ارزانی داشت تا از محضر اساتید گرانمایه برخوردار شوم. از این رو وظیفه خود میدانم که صمیمانه‌ترین مراتب سپاس محبت و قدردانی خود را تقدیم محضر استاد فرزانه و بزرگوار جناب آقای دکتر ابوالقاسم امیر احمدی نمایم. استاد ارجمندی که مسئولیت‌گران راهنمایی این پایان نامه را تقبل فرمودند و در تمامی مراحل آن از هیچ کوششی دریغ نرزدیدند و همواره اینجانب را از رهنمودهای علمی، عملی و نیز حسن خلق بی‌نظیرشان بهره‌مند فرمودند. از جناب آقای دکتر شهرام بهرامی استاد محترم مشاور که قبول زحمت نمودند نیز سپاسگذارم. از اساتید گروه جغرافیای دانشگاه تربیت معلم سبزوار، کارشناس محترم گروه جغرافیا آقای جمال آبادی و کارشناس محترم آزمایشگاه آقای شاد نیز به خاطر مساعدت‌هایشان کمال تشکر را دارم. در پایان از زحمات بی‌دریغ همسر مهربانم و تمامی سروران و بزرگوارانی که مرا به نحوی یاری رساندند نهایت تشکر و قدردانی را بجا آورده و از حضرت حق تعالی سلامت و توفیق روز افزون آنها را مسئلت دارم.

چکیده:

کویر مزیان در جنوب غربی شهرستان سبزوار واقع شده و دارای توانمندیها و پتانسیلهای اکوتوریستی متعدد و متنوعی می باشد. وجود اشکال مورفولوژیکی خاص کویری، تپه های پلائی ماسه ای، زمینهای پوشیده شده از نمک، شب های پرستاره و الهام بخش، بامدادان شورانگیز و رؤیایی، غروب تماشایی خورشید و دهها چشم انداز طبیعی بدیع و وهم انگیز و منحصربه فرد می تواند این کویر را به عنوان یکی از قطب های گردشگری در شهرستان سبزوار مطرح نماید.

جهت ارزیابی و تحلیل پتانسیلها و تنگناهای توسعه اکوتوریسم در کویر مزیان و به منظور دستیابی به راهبردهای کلی توسعه گردشگری در محدوده مطالعاتی، با طبقه بندی ساختارهای مربوطه، اقدام به استخراج راهبردهای تلفیقی با استفاده از مدل SWOT شده است. بر این اساس، با استفاده از نقشه های توپوگرافی و نقشه های زمین شناسی منطقه و نرم افزارهای گوگل ارث و GIS و بررسی ها و مطالعات میدانی، عارضه های عمده ژئومورفولوژیکی مؤثر در گردشگری کویر مزیان، شناسایی و استخراج گشته و بر این اساس نقشه ژئومورفولوژی کویر مزیان تهیه گردید. در ادامه منابع عمده جاذبه های اکوتوریستی کویر مزیان شامل گردشگری سلامت، گردشگری ماجراجویانه، گردشگری علمی و طبیعت گردی نیز شناسایی و طبقه بندی گشت. سپس با استفاده از مدل SWOT، مهمترین قابلیتها، امکانات، تنگناها و محدودیتهای محدوده گردشگری کویر مزیان و با اهمیت ترین و بی اهمیت ترین مؤلفه ها مشخص و طبقه بندی شده و هر یک از عوامل تأثیر گذار وزن دهی گردید و با تحلیل این عوامل، برای بهره وری و بهبود قوت ها و فرصت ها و در جهت برطرف کردن تهدیدها و ضعف ها در ارتباط با دست یابی به اهداف تحقیق و توسعه گردشگری منطقه کویر مزیان، استراتژی های چهارگانه شامل: استراتژی های تهاجمی (SO)، رقابتی (ST)، بازننگری (WO) و تدافعی (WT) تنظیم گشته و راهبردها در جهت توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه مشخص گردید.

نتایج این مطالعات نشان می دهد که کویر مزیان شهرستان سبزوار دارای توانمندیها و پتانسیلهای اکوتوریستی متعدد و متنوعی بوده و برای انواع فعالیتهای اکوتوریستی از زمینه مناسبی برخوردار می باشد درحالیکه نبود زیرساخت ها و امکانات لازم، تبلیغات مؤثر، عدم سرمایه گذاریهای مناسب و تخصیص

بودجه و عدم توجه خاص به مناطق کویری به عنوان سرمایه های اکوتوریستی کشور در سطح کلان ، ازموانع توسعه اکوتوریسم پایدار در این ناحیه شده است. در این ارتباط راهکارها و پیشنهادهایی برای بهره برداری بهینه از توانمندیهای بالقوه کویر برای توسعه پایدار و اشتغال زایی و درآمدزایی ارائه شده است.

واژه های کلیدی: اکوتوریسم ، کویر ، مزینان سبزوار ، مدل SWOT ، استراتژی

فهرست مطالب	صفحه
فصل اول: کلیات طرح تحقیق	۱
مقدمه:	۲
۱-۱- بیان مسأله	۴
۲-۱- ضرورت و کاربرد تحقیق	۶
۳-۱- پیشینه تحقیق	۸
۴-۱- اهداف تحقیق	۱۳
۵-۱- سؤالات اساسی تحقیق	۱۳
۶-۱- فرضیه های تحقیق	۱۳
۷-۱- استفاده کنندگان از نتایج تحقیق	۱۳
۸-۱- بیان روشها و ابزارهای جمع آوری اطلاعات	۱۴
۹-۱- تعیین جامعه آماری و نمونه تحقیق مورد مطالعه	۱۴
۱۰-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	۱۴
۱۱-۱- بیان محدودیتهای عمده تحقیق	۱۴
فصل دوم: مبانی نظری	۱۵
۱-۲- اشکال و فرایندهای کویری	۱۶
۱-۱-۲- تعریف کویر	۱۶
۲-۱-۲- منشاء پیدایش پلایا و کویرهای ایران	۱۷
۳-۱-۲- مورفولوژی کویرها و پلایا	۱۸
۱-۳-۱-۲- طبقه بندی کویرها بر اساس سن و قدمت	۱۹
۲-۳-۱-۲- طبقه بندی کویرها بر اساس مورفولوژی و شکل ظاهری آنها	۱۹
۴-۱-۲- اشکال وابسته به کویر	۲۰
۵-۱-۲- نگرش جهانی به کویر	۲۳
۲-۲- گردشگری	۲۳
۱-۲-۲- گردشگری و توسعه پایدار	۲۴
۲-۲-۲- انواع گردشگری	۲۵
۳-۲-۲- اکوتوریسم	۲۷
۴-۲-۲- مفهوم و تعاریف اکوتوریسم	۲۷
۵-۲-۲- گونه های اکوتوریسم	۲۹
۶-۲-۲- اکوتوریسم و اثرات مثبت آن	۲۹

۳۱	۲-۲-۷- اکوتوریسم و اثرات منفی آن
۳۳	۲-۲-۸- نقش جوامع محلی بر توسعه اکوتوریسم
۳۴	۲-۲-۹- تأثیر اکوتوریسم بر جوامع محلی
۳۴	۲-۲-۱۰- پیوند جغرافیا با فعالیتهای اکوتوریستی
۳۶	۲-۲-۱۱- ژئومورفولوژی و اکوتوریسم
۳۶	۲-۲-۱۲- سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS ^۱) و توریسم ، اکوتوریسم
۳۷	۲-۲-۱۳- اکوتوریسم در جهان و ایران
۳۹	۲-۳- اکوتوریسم در نواحی کویری
۴۱	۲-۳-۱- گردشگری سلامت
۴۲	۲-۳-۱-۱- روان درمانی در نواحی کویری
۴۳	۲-۳-۱-۲- ماسه درمانی در نواحی کویری (Sand Therapy)
۴۴	۲-۳-۱-۳- آفتاب درمانی در نواحی کویری
۴۵	۲-۳-۱-۴- املاح درمانی در نواحی کویری
۴۵	۲-۳-۲- گردشگری ماجراجویانه
۴۶	۲-۳-۱- اسکی روی شن (Sand Boarding)
۴۷	۲-۳-۲- سفر در مسیرهای بدون جاده ، اتومبیل رانی ، دوچرخه سواری ، موتور سواری
۴۹	۲-۳-۳- کایت سواری، چتر بازی، پاراگلایدر سواری و بالن سواری
۴۹	۲-۳-۴- کویر نوردی با شتر (کجاوه سواری)
۵۰	۲-۳-۳- طبیعت گردی
۵۲	۲-۳-۳-۱- رصد ستارگان در نواحی کویری
۵۴	۲-۳-۳-۲- رؤیت سراب در نواحی کویری
۵۵	۲-۳-۳-۳- حیات وحش و گیاهان کویری
۵۷	۲-۳-۳-۴- پیاده روی و مکاشفه طبیعت کویری
۵۸	۲-۳-۳-۵- مناظر بدیع و وهم انگیز کویری
۵۹	۲-۳-۴- گردشگری علمی
۶۰	فصل سوم: کلیات جغرافیایی منطقه مورد مطالعه
۶۱	۳-۱- موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه
۶۳	۳-۲- زمین شناسی منطقه مورد مطالعه
۶۳	۳-۲-۱- چینه شناسی و لیتولوژی

- ۶۵ ۳-۲-۲- ساختمان زمین شناسی
- ۶۷ ۳-۳- ژئومورفولوژی منطقه مورد مطالعه
- ۶۷ ۳-۳-۱- واحد دشت سر
- ۶۸ ۳-۳-۱-۱- دشت سر لخت (فرسایشی)
- ۶۸ ۳-۳-۱-۲- دشت سر انتهایی
- ۶۹ ۳-۳-۱-۳- دشت سر پوشیده
- ۶۹ ۳-۳-۲- واحد پلایا
- ۷۴ ۳-۴- وضعیت اقلیمی منطقه
- ۷۴ ۳-۴-۱- دما
- ۷۵ ۳-۴-۲- بارش
- ۷۹ ۳-۴-۳- تبخیر
- ۷۹ ۳-۴-۴- باد
- ۸۰ ۳-۴-۵- تجزیه و تحلیل پارامترهای بادی در ایستگاه سینوپتیک سبزوار
- ۸۰ ۳-۴-۵-۱- سرعت باد
- ۸۲ ۳-۴-۵-۲- جهت چیره باد
- ۸۳ ۳-۴-۵-۳- فراوانی باد
- ۸۷ ۳-۴-۶- نتایج مطالعات رژیم بادی و شناسایی بادهای فرساینده و مؤثر در تشکیل تپه های ماسه ای ...
- ۸۸ ۳-۴-۷- تعیین نوع اقلیم منطقه
- ۸۸ ۳-۴-۷-۱- روش اقلیمی دومارتن
- ۸۹ ۳-۴-۷-۲- روش اقلیمی آمبرژه
- ۹۱ ۳-۵- وضعیت هیدرولوژی منطقه
- ۹۴ ۳-۶- خاک و پوشش گیاهی منطقه
- ۹۵ ۳-۶-۱- تیپ خاک های منطقه

- ۹۵ ۳-۶-۱-۱-۱- فلات ها و تراس های فوقانی
- ۹۵ ۳-۶-۱-۲- آبرفت های بادبزنی شکل سنگ ریزه دار.....
- ۹۶ ۳-۶-۱-۳- واریزه های بادبزنی شکل
- ۹۶ ۳-۶-۱-۴- دشت های دامنه ای
- ۹۶ ۳-۶-۱-۵- دشت های سیلابی
- ۹۷ ۳-۶-۱-۶- پهنه های ماسه ای
- ۹۷ ۳-۶-۱-۷- اراضی بستر های رودخانه ای
- ۹۹ ۳-۶-۲- پوشش گیاهی منطقه
- ۱۰۰ ۳-۶-۲-۱- گروه گیاهی درمنه
- ۱۰۰ ۳-۶-۲-۲- گروه گیاهی تاغ (Haloxylon)
- ۱۰۱ ۳-۶-۲-۳- گروه گیاهی علفی گون (Astragalius)
- ۱۰۱ ۳-۶-۲-۴- گروه گیاهی اشنیان (Seid litzia)
- ۱۰۴ ۳-۷- وضعیت اقتصادی - اجتماعی منطقه مورد مطالعه
- ۱۰۷ فصل چهارم: مواد و روشها
- ۱۰۸ ۴-۱- ارزیابی و تحلیل پتانسیلها و تنگناهای توسعه اکوتوریسم کویرمزینان بر اساس مدل SWOT
- ۱۱۲ ۴-۲- عارضه های ژئومورفولوژیکی مؤثر بر اکوتوریسم کویر مزینان
- ۱۱۵ ۴-۲-۱- کویرهای مسطح نمک
- ۱۱۶ ۴-۲-۲- کویرهای پفکی و قشر نانی
- ۱۱۷ ۴-۲-۳- کویرهای خاکستری با جوششهای نمکی
- ۱۱۷ ۴-۲-۴- ارگ (ریگ)
- ۱۱۹ ۴-۲-۵- پهنه های ماسه ای
- ۱۱۹ ۴-۲-۶- پیکان ماسه ای
- ۱۲۱ ۴-۲-۷- ریپل مارک (چین و شکن ماسه ای)

- ۱۲۲ ۲-۴-۸- برخان (پیکرا)
- ۱۲۳ ۲-۴-۸-۱- برخان کامل (مقارن)
- ۱۲۳ ۲-۴-۸-۲- برخان ناقص
- ۱۲۳ ۲-۴-۸-۳- برخان نامقارن
- ۱۲۴ ۲-۴-۸-۴- برخان عرضی
- ۱۲۴ ۲-۴-۸-۵- برخان طولی
- ۱۲۵ ۲-۴-۸-۶- میدان برخان
- ۱۲۶ ۲-۴-۸-۷- برخان « W »
- ۱۲۸ ۲-۴-۹- سیف
- ۱۳۱ ۲-۴-۱۰- نیکا ، تلماسه گیاهی منفرد (تل نباتی)
- ۱۳۴ ۲-۴-۱۱- هرم های ماسه ای (قوردها)
- ۱۳۶ ۲-۴-۱۲- تپه های ماسه ای طولی موازی
- ۱۳۷ ۴-۳- جاذبه های گردشگری در کویر مزینان
- ۱۴۰ ۴-۴- قابلیت ها ، امکانات و فرصت های منطقه گردشگری کویر مزینان
- ۱۴۰ ۴-۴-۱- سنجش نقاط قوت
- ۱۴۳ ۴-۴-۲- سنجش فرصت ها
- ۱۴۵ ۴-۵- تنگناها ، مشکلات و تهدیدهای منطقه
- ۱۴۶ ۴-۵-۱- مشکلات و تنگناها در وضع موجود منطقه گردشگری
- ۱۴۸ ۴-۵-۲- مشکلات و تهدید های مربوط به زمان بهره برداری منطقه گردشگری
- ۱۵۰ ۴-۶- طراحی و تحلیل ماتریس SWOT منطقه کویر مزینان
- ۱۵۰ ۴-۶-۱- طبقه بندی و تعیین امتیاز وزنی مجموعه عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر گردشگری منطقه مورد مطالعه کویر مزینان
- ۱۵۶ ۴-۶-۲- اولویت بندی مؤلفه های داخلی و خارجی مؤثر در توسعه گردشگری کویر مزینان

۴-۶-۳- طراحی ماتریس و ارائه استراتژی های چهار گانه به منظور دستیابی به راهبردهای کلی توسعه	
گردشگری منطقه	۱۵۹
۴-۷- رویکردهای بنیادین در ارائه برنامه گردشگری در کویر مزیان	۱۶۵
۴-۸- نتیجه گیری	۱۶۵
فصل پنجم: آزمون فرضیات ، نتایج و پیشنهادات	۱۶۷
۵-۱- آزمون فرضیات	۱۶۷
۵-۲- نتیجه گیری	۱۶۹
۵-۳- تنگنا ها و مشکلات توسعه اکوتوریسم کویر مزیان	۱۷۰
۵-۴- پیشنهادات	۱۷۱
منابع و مأخذ فارسی	۱۷۴
ضمائم (آلبوم عکس)	۱۸۰
چکیده انگلیسی	۱۸۹

فهرست جداول	صفحه
جدول (۱): درآمد ناشی از گردشگری	۳۸
جدول (۲): تعداد گردشگران وارد شده به ایران	۳۹
جدول (۳): رخساره های موجود در واحدهای ژئومورفولوژی منطقه	۷۲
جدول (۴): میانگین حداکثر و حداقل دما در طی دوره آماری ۱۰ ساله ایستگاه سبزوار	۷۴
جدول (۵): میانگین مقدار بارش سالیانه در طی دوره آماری بیست ساله (۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵)	۷۶
جدول (۶): طبقه بندی انواع سرعت باد و بادهای فرساینده	۸۰
جدول (۷): میانگین حداقل و حداکثر سرعت ماهانه باد	۸۱
جدول (۸): طبقه بندی جهت های هشتگانه باد	۸۲
جدول (۹): فرکانس وقوع بادهای غالب در ایستگاه سینوپتیک سبزوار	۸۴
جدول (۱۰): اسامی محلی بادهای منطقه و زمان وقوع آنها به ترتیب اولویت	۸۷
جدول (۱۱): طبقه بندی اقلیم دومارتن	۸۸
جدول (۱۲): ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی ها	۱۱۲
جدول (۱۳): مختصات جغرافیایی عارضه ژئومورفولوژی برخان	۱۲۷
جدول (۱۴): مشخصات فیزیوگرافی برخان های نمونه	۱۲۸
جدول (۱۵): مختصات جغرافیایی عارضه ژئومورفولوژی سیف در منطقه مطالعاتی	۱۳۰
جدول (۱۶): مشخصات فیزیوگرافی تپه های ماسه ای سیف نمونه	۱۳۰
جدول (۱۷): مختصات جغرافیایی عارضه ژئومورفولوژی نیکا در منطقه مطالعاتی	۱۳۳
جدول (۱۸): جاذبه های اکوتوریستی کویر مزینان	۱۳۹
جدول (۱۹): طبقه بندی نقاط قوت (عوامل مؤثر داخلی) در منطقه گردشگری کویر مزینان	۱۴۱
جدول (۲۰): طبقه بندی فرصت ها (عوامل مؤثر خارجی) در منطقه گردشگری کویر مزینان	۱۴۴
جدول (۲۱): طبقه بندی نقاط ضعف (عوامل مؤثر داخلی) در منطقه گردشگری کویر مزینان	۱۴۷
جدول (۲۲): طبقه بندی انواع تهدیدها (عوامل مؤثر خارجی) در منطقه گردشگری کویر مزینان	۱۴۹

جدول (۲۳): طبقه بندی و امتیاز وزنی عوامل داخلی مؤثر بر گردشگری کویر مزینان طبق مدل SWOT	۱۵۳
جدول (۲۴): طبقه بندی و امتیاز وزنی عوامل خارجی مؤثر بر گردشگری کویر مزینان طبق مدل SWOT	۱۵۵
جدول (۲۵): اولویت بندی مؤلفه های مؤثر (نقاط قوت) در توسعه گردشگری کویر مزینان	۱۵۶
جدول (۲۶): اولویت بندی مؤلفه های مؤثر (فرصت ها) در توسعه گردشگری کویر مزینان	۱۵۷
جدول (۲۷): اولویت بندی مؤلفه های مؤثر (نقاط ضعف) در توسعه گردشگری کویر مزینان	۱۵۸
جدول (۲۸): اولویت بندی مؤلفه های مؤثر (تهدید ها) در توسعه گردشگری کویر مزینان	۱۵۸
جدول (۲۹): ماتریس و استراتژی های الگوی توسعه گردشگری کویر مزینان بر اساس مدل SWOT	۱۶۲
فهرست نقشه ها، نمودارها و تصاویر	صفحه
تصویر (۱): اهداف گردشگر در گردشگری	۲۶
تصویر (۲): فرصت های بالقوه اکوتوریسم	۳۰
نقشه (۱): نقشه موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه	۶۲
نقشه (۲): نقشه زمین شناسی کویر مزینان	۶۶
نقشه (۳): نقشه ژئومورفولوژی کویر مزینان	۷۳
نمودار (۱): نمودار میانگین حداقل و حداکثر دما در ایستگاه سبزوار	۷۴
نمودار (۲): نمودار مقدار میانگین بارش ماهیانه	۷۷
نمودار (۳): نمودار مقدار متوسط بارش فصلی	۷۷
نمودار (۴): نمودار مقدار بارش سالیانه	۷۸
نمودار (۵): نمودار حداقل و حداکثر میزان رطوبت	۷۸
نمودار (۶): نمودار آمبروترمیک ایستگاه سبزوار	۷۹
تصویر (۳): گلابد ماهانه ایستگاه سبزوار	۸۵
تصویر (۴): گلابد فصلی و سالیانه ایستگاه سبزوار	۸۶

- تصویر(۵): اقلیم نمای دومارتن ۸۹
- تصویر(۶): اقلیم نمای آمبرژه ۹۰
- نقشه(۴): نقشه هیدرولوژی کویر مزینان ۹۳
- نقشه(۵): نقشه خاک و قابلیت اراضی کویر مزینان ۹۸
- نقشه(۶): نقشه پوشش گیاهی کویر مزینان ۱۰۳
- نقشه(۷): نقشه مراکز مسکونی و راههای ارتباطی ۱۰۶
- تصویر(۷): کویر نمک ۱۱۵
- تصویر(۸): کویر نمک ۱۱۵
- تصویر(۹): کویر پفکی و قشر نانی ۱۱۶
- تصویر(۱۰): کویر پفکی و قشر نانی ۱۱۶
- تصویر(۱۱): کویر خاکستری با جوششهای نمکی ۱۱۷
- تصویر(۱۲): ارگ کویر مزینان ۱۱۸
- تصویر(۱۳): پهنه های ماسه ای ۱۱۹
- تصویر(۱۴): پیکان ماسه ای ۱۲۰
- تصویر(۱۵): عارضه ریپل مارک ۱۲۲
- تصویر(۱۶): عارضه برخان کامل ۱۲۳
- تصویر(۱۷): برخان عرضی ۱۲۴
- تصویر(۱۸): برخان طولی ۱۲۵
- تصویر(۱۹): میدان برخان ۱۲۵
- تصویر(۲۰): عارضه برخان W ۱۲۶
- تصویر(۲۱): عارضه برخان ۱۲۷
- تصویر(۲۲): عارضه سیف ۱۳۱
- تصویر(۲۳): تل های ماسه ای نیکا ۱۳۳

تصویر (۲۴): هرمهای ماسه ای ۱۳۵

تصویر (۲۵): هرم ماسه ای ۱۳۵

تصویر (۲۶): تپه های ماسه ای طولی موازی ۱۳۶

فصل اول:
کلیات طرح تحقیق

توریسم یکی از پررونق‌ترین فعالیت‌های اقتصادی در جهان است. این پدیده اقتصادی پویا و در حال توسعه اکنون در بسیاری از کشورها با رشد سریع‌تر نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی و با ایجاد فرصت‌های شغلی جدید یک صنعت پیشرو و پایدار تلقی می‌شود.

امروزه نقش و اهمیت صنعت توریسم بیش از پیش در هر کشوری توسعه یافته است و تمامی کشورها سعی دارند تا از این صنعت حداکثر بهره‌برداری لازم را داشته باشند به گونه‌ای که یکی از شاخص‌های مهم توسعه یافته‌گی محسوب می‌گردد. صنعت توریسم به عنوان بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنعت در دنیا بوده و بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال و رشد بخش خصوصی و تبادلات فرهنگی و انسانی و توسعه ساختارهای زیربنایی در فرایند توسعه پایدار مورد توجه قرار داده‌اند و معتقد هستند که این صنعت به عنوان یک فعالیت اقتصادی می‌تواند جایگزین یک اقتصاد تک محصولی گردد.

در عصر جهانی شدن که زمان برفضا غالب شده، سهولت و سرعتی که در برقراری ارتباط، مسافرت و حمل و نقل پدید آمده سراسر جهان را به تماسی نزدیک و داشته و مسافرت‌ها افزایش یافته است، هرگونه بهره‌برداری غیرمنطقی و نامتوازن از مواهب طبیعی تشدیدکننده نابرابری‌هاست و زوال تدریجی منابع را به دنبال خواهد داشت.

اکوتوریسم یکی از مهمترین فعالیت‌های اقتصادی در نقاط مختلف جهان می‌باشد. اکوتوریسم فرصت بسیار مناسبی در اختیار بازدیدکنندگان قرار می‌دهد تا نسبت به اهمیت حفظ فرهنگ‌ها و چگونگی محافظت از فرهنگ‌های محلی و طبیعت آگاه شوند.

در جهان رقابتی امروز کشورهای مختلف با سرمایه‌گذاری‌های مناسب و ایجاد زیرساخت‌های لازم و با معرفی جذابیت‌های گردشگری و تبلیغات مؤثر سعی در بهبود وضعیت اقتصادی خود دارند. کشور ایران نیز به عنوان یکی از پنج کشور اول برخوردار از پتانسیل‌های اکوتوریستی می‌تواند با استفاده از این ثروت‌های خدادادی در بهبود اوضاع اقتصادی و توسعه پایدار کوشا باشد. یکی از منابع طبیعی که در سال‌های اخیر به علت تغییر سلاقی و علاقه گردشگران و اکوتوریست‌های جهان مورد توجه قرار گرفته است، کویرها و بیابانها هستند. امروزه اکوتوریسم در نواحی کویری و بیابانی اهمیت قابل توجهی پیدا کرده است و بسیاری

از کشورهای بهره مند از اراضی کویری و بیابانی به واسطه سیاست گذاریها و برنامه ریزیهای مناسب توانسته اند در راستای توسعه اکوتوریسم در این نواحی گامهای مؤثری بردارند.

بخش عظیمی از کشورایران را نیز اراضی کویری و بیابانی فرا گرفته است که عامل اصلی محرومیت در این نواحی می باشد در حالیکه یکی از مهمترین عوامل رشد و پیشرفت این نواحی بنام اکوتوریسم کویر همچنان ناشناخته باقی مانده است.

در این ارتباط بررسی پتانسیلها و قابلیت های اکوتوریستی کویر مزیان شهرستان سبزوار و همچنین امکان سنجی هر کدام از جاذبه های توریستی قابل سرمایه گذاری می تواند منجر به خلق منابع اقتصادی کم نظیر و مطمئن و توسعه پایدار منطقه گردد.

۱-۱- بیان مسأله:

استفاده بهینه از منابع و ظرفیت های طبیعی موجود از گامهای اساسی توسعه در هر کشور و ناحیه است. ضرورت اصلی جهت نیل به توسعه پایدار، شناخت توانمندیهای موجود و تدوین سیاستهای صحیح و برنامه ریزیهای اصولی جهت بالفعل نمودن توانمندیها و پتانسیلها می باشد.

پذیرش مفهوم توسعه پایدار و ارزش میراث طبیعی در بیشتر کشورهای در مباحث گردشگری منجر به پیدایش اکوتوریسم شده است. اکوتوریسم به عنوان گونه ای از صنعت توریسم در چارچوب الگوی گردشگری، دارای قابلیت های بسیاری در زمینه تطبیق پذیری محیطی در راستای گردشگری پایدار است.

(تولایی، ۱۳۸۶، ۱۲۲)

گرایش به طبیعت و اکوتوریسم جایگاه خاصی را در قرن بیست و یکم به خود اختصاص داده و در صورت برنامه ریزی، سرمایه گذاری و ایجاد زیرساخت های اصلی و زیربنائی می تواند توسعه پایدار را به همراه داشته باشد. در واقع اکوتوریسم رویکردی مدیریتی است که با توجه به هدف های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی به توسعه پایدار می انجامد.

صنعت توریسم به عنوان بزرگترین و متنوع ترین صنعت در دنیا به شمار آمده و بسیاری از کشورها آنرا به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنائی می دانند که می تواند به عنوان یک فعالیت اقتصادی جایگزین یک اقتصاد تک محصولی گردد. از آنجا که ارتقاء فرصت های اقتصادی و اشتغال در دستور اصول توسعه هزاره می باشد، استفاده توریستی و کارکرد طبیعت گردی مناطق مستعد، علاوه بر منافع مادی، پاسخگوی نیازهای روحی و روانی گردشگران اکوتوریسم نیز خواهد شد. در سالهای اخیر صنعت توریسم و بازتابهای اقتصادی مربوط به آن در شرایط گسترده تری از جهانی سازی دنیای اقتصادی رخ داده است. تأثیرات شگرف گردشگری در ایجاد اشتغال و کاهش نرخ بیکاری و افزایش سطح درآمد و فراهم سازی زیرساخت های لازم جهت توسعه پایدار، انجام پژوهشها را در این زمینه ضروری ساخته است. (Sugiyatto & Orther, 2003)

از راهکارهای توسعه کیفی و پایدار مناطق مستعد اکوتوریستی، شناسائی این مناطق به لحاظ برخورداری از پتانسیل های طبیعی و برنامه ریزی در راستای بهره برداری بهینه از این توانمندیها در جهت توسعه پایدار است.